

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verfransing onder de loep: Nederlands-Frans taalcontact (1500-1900) vanuit historisch-sociolinguïstisch perspectief

Assendelft, B.M.E.

Citation

Assendelft, B. M. E. (2023, May 24). *Verfransing onder de loep: Nederlands-Frans taalcontact (1500-1900) vanuit historisch-sociolinguïstisch perspectief*. LOT dissertation series. LOT, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3618471>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3618471>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hoofdstuk 6 Franse leensuffixen: terminologie en integratie

6.1 Inleiding

Het vorige hoofdstuk heeft de resultaten gepresenteerd van het algemene beeld van het gebruik van Franse leensuffixen in het *LOL*-corpus. Hierdoor is duidelijk geworden hoe de gebruiksfrequentie van de leensuffixen zich diachroon heeft ontwikkeld tussen de zestiende en de negentiende eeuw en hoe de verschillende domeinen zich tot elkaar verhouden in het gebruik van Franse leensuffixen. Daarnaast is gekeken naar de frequentie van alle afzonderlijke leensuffixen in het *LOL*-corpus per periode en per domein. In dit hoofdstuk bespreek ik nog twee analyses van de leensuffixen uit het *LOL*-corpus.

Allereerst komt in paragraaf 6.2 de verhouding aan bod tussen woorden met een leensuffix die tot de terminologische woordenschat gerekend kunnen worden en woorden die tot de algemene woordenschat behoren. Daarna ga ik in paragraaf 6.3 in op de mate van integratie van de leensuffixen in het Nederlands. Het doel van deze analyses is om tot een beter beeld te komen van de invloed die het Frans op het Nederlandse suffixgebruik heeft gehad. Zoals uit het vorige hoofdstuk naar voren kwam, leken er bij sommige domeinen veel woorden met een leensuffix te zijn die zeer specifiek waren voor dat sociale domein en daar ook hoogfrequent waren, terwijl diezelfde woorden in geen enkel ander sociaal domein werden gebruikt. Het is dus zinvol om na te gaan in hoeverre de leensuffixen die in het *LOL*-corpus kunnen worden gevonden deel zijn van domein-specifieke, terminologische woorden of van woorden die tot de algemene taal behoren. Wanneer blijkt dat Franse leensuffixen vooral voorkomen in terminologische woorden, kan de vraag gesteld worden of het Frans wel zo'n grote invloed heeft gehad op de Nederlandse morfologie, aangezien de suffixen maar in een specifiek deel van de Nederlandse samenleving werden gebruikt.

In paragraaf 6.3, waar ik inga op de integratie van de leensuffixen, ga ik na of de suffixen ook productief gebruikt worden in het *LOL*-corpus. Komen de leensuffixen alleen voor in woorden die in zijn geheel uit het Frans zijn geleend, of worden de leensuffixen ook ingezet om woorden te vormen die niet in het Frans voorkomen, door de suffixen te hechten aan uitheemse en inheemse stammen? Ook dit kan inzicht geven

in de daadwerkelijke invloed die het Frans op het Nederlands heeft gehad, want als blijkt dat de suffixen vooral deel zijn van leenwoorden en niet of vrijwel niet worden ingezet voor de vorming van nieuwe woorden in het Nederlands, dan is de vraag of het Frans wel zo'n grote invloed heeft gehad op de Nederlandse morfologie.

De resultaten van alle analyses uit dit hoofdstuk en het vorige hoofdstuk kunnen samen antwoord geven op de vraag in hoeverre uit het Frans afkomstige suffixen invloed hebben gehad op het Nederlandse taalgebruik en wat dat betekent voor de Nederlands-Franse taalcontact-situatie. Op deze vragen wordt antwoord gegeven in de conclusie in paragraaf 6.4.

6.2 Vakterminologie versus algemene woordenschat

In het vorige hoofdstuk kwam al naar voren dat bepaalde woorden slechts in één sociaal domein gebruikt worden, zoals *curateur* in het domein Academie en *testatrice* in het domein Liefdadigheid. In deze gevallen is sprake van vakterminologie: de woorden worden uitsluitend of vrijwel uitsluitend in een specifiek deel van de samenleving gebruikt, in bovenstaande gevallen in de academische wereld en in het notarieel recht. Dit soort vakterminologie staat tegenover woorden die tot de algemene woordenschat behoren en die in principe in alle vakgebieden en in alle situaties van de samenleving kunnen worden gebruikt, zoals *majesteit* of *kruidenier*. In de huidige paragraaf wordt gekeken wat bij de woorden in het *LOL*-corpus die een Frans leensuffix bevatten de verhouding is tussen terminologie en woorden uit de algemene omgangstaal, om zo meer inzicht te krijgen in de semantiek van de Nederlandse woorden die Franse leensuffixen bevatten. Komen Franse leensuffixen vooral voor in vakterminologie, of juist in het algemeen taalgebruik? Verschilt dit wellicht per suffix? En wat betekent dit voor de mate waarin het Frans invloed heeft gehad op het Nederlands?

Van alle unieke woorden met een leensuffix die in het *LOL*-corpus voorkomen (1.012 in totaal), heb ik bepaald of het gaat om een terminologisch woord of om een algemeen woord. Om dit vast te kunnen stellen, heb ik van verschillende informatiebronnen gebruik gemaakt. Allereerst kon van sommige woorden aan de hand van het *WNT* worden vastgesteld of er sprake was van terminologie: bij woorden als *appellatie*, *relevement* en *surseren* staat in het woordenboek vermeld dat het rechtstermen betreft of dat de woorden specifiek zijn voor ambtelijk

taalgebruik ('stadhuistaal' of 'kanselarijtaal'); in deze gevallen is het dus duidelijk dat het om terminologie gaat. Een aanduiding als deze is bij 86 van de 1.012 woorden aangetroffen. Daarnaast heeft het *WNT* bij enkele andere woorden labels toegevoegd: *proponent* en *purgeren* worden aangemerkt als religieuze taal en *aboucher* wordt gekwalificeerd als 'deftig'; over de woorden *braveren* en *firmament* wordt gezegd dat dit dichtertelijke woorden zijn en over *tribulatie* dat het tot de rederijkerstaal behoort. Deze laatste drie woorden kwamen in het *LOL*-corpus slechts één keer voor, in het domein Literatuur, wat dus overeenkomt met de aanduiding die het *WNT* aan deze woorden geeft.

Bij andere woorden staat er weliswaar geen label in het woordenboek waaruit op te maken is dat het om een terminologisch woord gaat, maar daarvan is door hun betekenis toch duidelijk dat die in een specifiek deel van de samenleving thuishoren. *Opponent* bijvoorbeeld is een woord dat specifiek is voor de academische wereld (volgens *Van Dale* is een *opponent* 'iemand die bij een academische promotie tegen de te verdedigen stellingen opkomt'), en dus is het terminologie. Soms heeft een woord meer dan één betekenis, zoals het woord *respondent*, dat kan slaan op de verdediger van een dissertatie (en daarmee specifiek is voor het domein Academie), maar ook algemener gebruikt kan worden voor iemand die ergens op antwoordt. In deze gevallen is naar de context gekeken waarin het woord gebruikt werd; als bleek dat het woord in dat geval een specifieke betekenis had, is deze bij de terminologie gerekend.

Naast woordenboekdefinities heb ik gebruikgemaakt van de gebruiksfrequenties in het *LOL*-corpus om te bepalen of een bepaald woord terminologie of algemene woordenschat is. Bij sommige woorden is het aannemelijk dat die bij een specifiek vakgebied horen omdat ze in het corpus (vrijwel) uitsluitend en zeer frequent voorkomen in slechts één sociaal domein. Voorbeelden zijn *curateur* (meer dan 100 keer in het domein Academie, geen enkele keer in een ander domein), *drapier* (domein Economie 11 keer, geen enkele keer in een ander domein) en *suppliant* (domein Economie 56 keer, domein Academie 1 keer). Woorden die alleen in de administratieve domeinen worden gebruikt (de domeinen Academie, Religie, Liefdadigheid en Economie) en die betrekking hebben op veel voorkomende termen in het bestuur en in vergaderingen, kunnen tot de terminologie van die domeinen gerekend worden: deze woorden zouden dan als 'administratieve taal' gezien kunnen worden. De woorden *administrateur*, *deponeren* en *inserir* komen bijvoorbeeld alleen voor in de domeinen Academie, Liefdadigheid en Religie; *ampliatie* is voorbehouden aan de domeinen Academie, Economie

en Liefdadigheid; *kwalificeren*, *procederen* en *rapporteren* aan de domeinen Academie, Economie en Religie. Ook zijn er woorden die in alle vier de administratieve domeinen voorkomen en geen enkele keer in een van de andere drie domeinen. Voorbeelden hiervan zijn *autorisatie*, *comportement*, *frequentieren*, *nomineren* en *rekwireren*.

Als uit woordenboekdefinities niet bleek dat een bepaald woord tot een specifiek vakgebied behoort en als het woord ook in verschillende domeinen van het *LOL*-corpus voorkwam en er geen duidelijke frequentieverschillen waren in het gebruik van het woord tussen de verschillende domeinen, dan heb ik het woord aangemerkt als algemene woordenschat. Zo komt het adjectief *generaal* in zes van de zeven domeinen voor (alleen niet in het domein Religie) tussen de één en zes keer per domein. Vanwege de vergelijkbare frequenties en de grote verscheidenheid in domeinen waarin dit woord voorkomt, is het daarmee aannemelijk dat *generaal* een algemeen woord is.

Van veel woorden is het echter lastig te bepalen of ze tot de categorie ‘algemeen taalgebruik’ of ‘terminologie’ behoren, omdat de woordenboeken geen label aan de betreffende woorden hebben gegeven, de woorden geen betekenis hebben waaruit overduidelijk blijkt dat het woord bij het specifieke domein hoort waar het in wordt gebruikt, en doordat de woorden slechts één of twee keer voorkomen in het *LOL*-corpus. Hierdoor is het onduidelijk of deze woorden in een bepaald domein voorkomen omdat het woord specifiek is voor dat domein of dat het eigenlijk een algemeen woord is en toevallig in slechts één domein voorkomt in het corpus omdat het in het algemeen geen frequent woord is. Daarom heb ik bij mijn categorisering van woorden als ‘terminologie’ of ‘algemene woordenschat’ gewerkt met twee groepen woorden: woorden met een leensuffix die slechts 1 of 2 keer voorkomen in het corpus (616 typen in totaal) en woordtypen die 3 keer of vaker voorkomen (396 in totaal). De indeling in algemene of domein-specifieke woorden van de groep woorden die 1 of 2 keer voorkomen is minder betrouwbaar, omdat die met name is gebaseerd op mijn eigen interpretatie van de betekenis van de woorden en of dit duidt op een algemeen of op een domein-specifiek woord. Bij de frequenter voorkomende woordtypen daarentegen kon de aanwezigheid van dat woord in bepaalde sociale domeinen en de frequentie van dat woord in de verschillende domeinen veelal duidelijkheid geven over het al dan niet domein-specifiek zijn van dat woord. In tabel 6.1 staat de distributie van de twee groepen woorden met een leensuffix over terminologische en algemene woordenschat.

	algemene woordenschat	terminologie	totaal
frequentie 1 of 2	396	220	616
frequentie 3 of meer	205	191	396
totaal	601	411	1012

Tabel 6.1. Typen woorden met een leensuffix naar frequentie in het *LOL*-corpus en ingedeeld in algemene woordenschat of terminologie.

Van de woordtypen die 3 keer of vaker voorkomen in het *LOL*-corpus – 396 – zijn er in totaal 191 met een Frans leensuffix die tot de terminologische woordenschat zijn gerekend, wat neerkomt op ongeveer 48 procent van het totaal. Van deze woorden werden er 28 al tot een specifieke vaktaal gerekend in het *WNT*. Het komt er dus op neer dat ongeveer de helft van de woorden met een Frans leensuffix die drie keer of vaker voorkomt in het corpus niet tot de algemene woordenschat gerekend kan worden. Van de 616 typen die 1 of 2 keer voorkomen in het corpus, zijn 220 typen aangemerkt als domein-specifiek, ongeveer 36 procent van het totaal. Van die typen staan er 64 in het *WNT* vermeld met een domein-specifiek label.

Afgezien van de woorden die in het *WNT* tot de dichterlijke taal of rederijkerstaal werden gerekend, horen alle terminologische woorden bij de domeinen Academie, Economie, Liefdadigheid en/of Religie. Specifiek voor het domein Academie zijn woorden als *disputant*, *student*, *opponent*, *respondent* (in de specifieke betekenis ‘verdediger van een dissertatie’), *curateur*, *assesseur*, *professeur*, *senateur*, *faculteit*, *universiteit*, *bursaal*, *inauguraal*, *doctoraal*, *academie*, *inauguratie* en *oratie*. Voor het domein Economie zijn dit woorden als *drap(en)ier*, *fabrikant*, *suppliant*, *negotiant*, *superintendent*, *fabrikeur*, *distillateur*, *fabricage*, *manufacturen*, *draperie*, *corporatie*, *fabricatie*, *fabriceren*, *graderen* en diverse benamingen van ondernemingen met het suffix *-(er)ij*, waaronder *rederij*, *verruwerij*, *vollerij*, *grutterij*, *looierij* en *branderij*. Het domein Liefdadigheid heeft allerlei woorden die met testamentaire beschikkingen, erfrecht en dergelijke te maken hebben, bijvoorbeeld *comparant*, *testant*, *executeur* (in de betekenis ‘beheers-executeur’ oftewel ‘executeur-testamentair’), *testateur*, *successeur*, *testatrice*, *legatrice*, *collateraal* (als in ‘collaterale erfgenamen’), *testamentair*, *testament*, *alimentatie*, *legateren* en *testeren*. Religie heeft onder andere de domein-specifieke woorden *organist*, *predikant*, *proponent*, *fraterniteit* (in de specifieke religieuze betekenis), *synodaal*, *consistoriaal*, *predicatie*, *catechiseren* en *proponeren*.

Naast termen die specifiek zijn voor de afzonderlijke administratieve domeinen, zijn er ook enkele woorden die uitsluitend worden gebruikt in de administratieve domeinen in het algemeen. Deze termen zijn niet gebonden aan één domein, maar worden aangetroffen in verschillende van de vier domeinen Academie, Economie, Liefdadigheid en Religie. Het gaat hierbij om woorden die typisch zijn voor de ‘stadhuistaal’ of het recht. Naast de voorbeelden die hierboven al zijn genoemd, komen onder andere de volgende woorden voor in enkele of alle administratieve domeinen: *contraventeur*, *menage*, *solemniteit*, *solemneel*, *instrument* (in de specifieke betekenis ‘bewijskrachtig, rechtsgeldig document’) en diverse werkwoorden op *-eren* als *admitteren*, *ampliëren*, *besogneren*, *committeren*, *exhiberen*, *induceren*, *preveniëren*, *renvooiëren*, *resumeren* en *statueren*.

Wat de individuele leensuffixen betreft lijkt het erop dat sommige suffixen zich beter lenen voor terminologische woorden dan andere. Voor de suffixen op *-aard*, *-lei* en *-iek* en de suffixen *-ees*, *-ein* en *-iaan*, die geografische namen aanduiden, geldt dat die in het *LOL*-corpus uitsluitend voorkomen in algemene woorden. Bij de andere suffixen is het beeld wisselend, maar er is in elk geval geen enkel suffix dat met alleen terminologische woorden voorkomt. Ook de suffixen waarvan in de vorige paragraaf bleek dat die in alle of bijna alle domeinen hoogfrequent zijn (*-eren*, *-atie* en *-(er)ij/(er)ie*), komen zowel voor in terminologie als in algemene woorden. Het lijkt er echter op dat de suffixen *-eren* en *-atie* eerder voorkomen in terminologische woorden dan het suffix *-(er)ij/(er)ie*. Bij *-eren* is 54 procent van de woorden die 3 keer of vaker voorkomen in het *LOL*-corpus terminologie (97 van de 181) en 40 procent van de woordtypen die 1 of 2 keer voorkomen in het corpus (109 van de 274). Bij *-atie* is 56 procent van de frequente woorden domein-specifiek (24 van de 43) en 51 procent (32 van de 63) van de laagfrequente woorden; bij *-(er)ij/(er)ie* is dit 35 respectievelijk 30 procent (11 van de 31 en 15 van de 50, respectievelijk).

Wanneer de totale inventaris van woorden met een Frans leensuffix in het *LOL*-corpus wordt beschouwd, zowel de woorden die maar 1 of 2 keer voorkomen als de woorden die 3 keer of (veel) vaker in het corpus te vinden zijn, dan is duidelijk dat de terminologische woordenschat minder dan de helft van het totaal aantal woordtypen beslaat. Leensuffixen kunnen dus deel uitmaken van woorden die vaktermen aanduiden, veelal op het gebied van administratieve en juridische taal, maar uit de verhoudingen tussen terminologische en algemene woordenschat blijkt ook dat er een grote hoeveelheid woorden met een Frans leensuffix (meer dan de helft van alle woordtypen) juist

algemeen gebruikt kon worden. Voor sommige suffixen geldt zelfs dat deze alleen maar of grotendeels in woorden voorkomen die tot de algemene woordenschat gerekend kunnen worden. De invloed van het Frans op het Nederlands op het gebied van de suffixen lijkt dus niet beperkt te zijn tot een of enkele sociale domeinen, maar deze leensuffixen hebben ook invloed gehad op het taalgebruik van de samenleving als geheel, die is gerepresenteerd in de zeven domeinen van het *LOL*-corpus.

6.3 Productiviteit leensuffixen

Het onderzoek naar leensuffixen overlapt deels met het onderzoek naar leenwoorden (zie hoofdstuk 7, 8 en 9), omdat veel woorden die een leensuffix bevatten in zijn geheel uit het Frans zijn geleend en daarmee ook leenwoorden zijn. Het verschil tussen leensuffixen en leenwoorden is echter dat suffixen ook productief kunnen worden gebruikt bij de vorming van nieuwe woorden naarmate ze meer integreren in de taal. Uit de taalcontactliteratuur komen verschillende manieren naar voren waarop leensuffixen, of meer in het algemeen geleende morfologie, in de ontvangende taal kan worden ingezet. Zo zegt Matras (2009: 209):

In defining morphological borrowing, we must distinguish the mere acceptance of morphology along with borrowed lexical items, from the diffusion of morphology beyond the borrowed lexicon itself; and further, between ‘backwards diffusion’, that is, replication of borrowed morphs in connection with pre-existing, inherited lexicon, and ‘forward diffusion’, that is, the productive use of borrowed morphs with newly acquired vocabulary.

Zo gezien kunnen er dus drie stadia van suffixontlening en productiviteit worden onderscheiden: allereerst komen de suffixen de taal binnen via leenwoorden; vervolgens kunnen de suffixen zich ook koppelen aan inheemse woorden in de ontvangende taal (*backwards diffusion*) en kunnen de suffixen worden gekoppeld aan andere leenwoorden of nieuwvormingen in de ontvangende taal (*forward diffusion*). Bij *forward diffusion* maken sommigen nog een onderscheid tussen een koppeling van een suffix aan een leenwoord dat uit dezelfde taal afkomstig is als het suffix en aan leenwoorden uit andere talen (Beelen 2004). Overigens is het niet zo dat een geleend suffix altijd in alle stadia wordt gebruikt: sommige suffixen kunnen alleen combineren met uitheemse stammen, terwijl

andere alleen aan inheemse stammen worden gekoppeld (Matras 2019: 150). Woorden met het uit het Frans afkomstige suffix *-aard* worden in het Nederlands bijvoorbeeld alleen met Nederlandse stammen gevormd (*grijsaard*, *dronkaard*), terwijl het suffix *-ant* alleen kan combineren met Franse en Latijnse stammen (*komediant*, een Nederlandse afleiding van het Franse (of Latijnse) leenwoord *komedie*) (Van der Sijs 2005: 189; 191).

In deze paragraaf bespreek ik in welke mate er bewijs is voor productiviteit van de Franse leensuffixen in het *LOL*-corpus. Dit doe ik aan de hand van vier categorieën van woorden die een uit het Frans afkomstig suffix bevatten en die ik in het *LOL*-corpus heb aangetroffen, gebaseerd op de stadia die ik hierboven heb besproken:

- (1) Woorden die in zijn geheel uit het Frans (of het Latijn²⁴) zijn geleend, maar die wel een leensuffix bevatten. Voorbeelden zijn *luitenant*, *equipage*, *finale* en *logeren*.
- (2) Woorden bestaand uit een combinatie van een Frans woord en een Frans suffix die niet in het Frans voorkomen. Een voorbeeld is *jouissieren*, dat een afleiding is van het Franse zelfstandig naamwoord *jouissance*; het werkwoord *jouisser* bestaat niet in het Frans.
- (3) Woorden met een combinatie van een uitheems woord anders dan het Frans en een Frans suffix. *Koetsier* is een combinatie van het uit het Duits geleende *koets* en het Franse suffix *-ier*.
- (4) Woorden met een combinatie van een inheems woord en een Frans suffix. Een voorbeeld is *lekkege*, een afleiding van het Nederlandse woord *leken*.

In principe is er bij categorieën (2), (3) en (4) sprake van productiviteit, omdat in al deze gevallen sprake is van nieuwvormingen in het Nederlands met het leensuffix.

In het vervolg bespreek ik welke suffixen in welke categorieën vallen op basis van de voorkomens van deze suffixen in het *LOL*-corpus. Hierbij heb ik van alle woordtypen met een Frans suffix die ik uit het *LOL*-corpus heb geëxtraheerd, gekeken wat de herkomst van deze woorden is. Voor de vaststelling of een woordtype productief is gevormd in het Nederlands of overgenomen is uit het Frans (of een andere taal) zijn de gangbare etymologische woordenboeken (het *WNT* en de *Etymologiebank*) geraadpleegd, evenals de *Van Dale Online*. Van bijna vijftig woorden kon echter geen oorsprong worden vastgesteld op basis

²⁴ Omdat het niet altijd uit te maken is of een woord uit het Frans of uit het Latijn is geleend, of dat wellicht beide talen een aandeel hebben gehad in de ontlening, zijn volledig Latijnse ontleningen ook onder categorie (1) geschaard, met een vermelding dat ze uit het Latijn komen.

van deze bronnen. In deze gevallen heb ik daarom zelf geprobeerd te achterhalen wat de herkomst zou kunnen zijn. Van woorden met een Nederlandse stam (bijvoorbeeld *grofnaderij*) is duidelijk dat die in het Nederlands gevormd moeten zijn. Voor de overige woorden heb ik in het Franse woordenboek *Dictionnaire de l'Académie française*, in het vervolg aangeduid als het *Dictionnaire*, gezocht naar hun Franse equivalent. Als bleek dat er een woord in het Frans te vinden was dat qua woordvorm exact correspondeerde met het Nederlandse woord (in de zin dat dezelfde stam en hetzelfde suffix worden gebruikt als in het Nederlands), heb ik aangenomen dat het Nederlandse woord een leenwoord uit het Frans is. Het woord *navigant* bijvoorbeeld staat in het *Dictionnaire* en is dus een Frans woord, waarmee het zeer aannemelijk is dat dit woord uit het Frans is geleend. Indien er geen equivalent in het Franse woordenboek stond, ben ik in een Latijns woordenboek (Pinkster 2008) nagegaan of het wellicht een leenwoord uit het Latijn betrof. Als ik ook hierin geen (variant op) het woord kon vinden, heb ik er rekening mee gehouden dat het woord in het Nederlands gevormd kan zijn. In alle gevallen waarin ik de etymologie zelf bepaald heb, staat dit vermeld bij de betreffende suffixen.

De suffixen worden hieronder gegroepeerd besproken op basis van de mate van productiviteit die voor de suffixen is vastgesteld.

Geen bewijs voor productiviteit (categorie (1)): -ade, -ein, -ent, -esk, -ette, -ide, -iek, -ijn, -ine, -trice, -((a)t)uur

Alle voorkomens van de suffixen -ade, -ein, -esk, -ette, -ide, -iek, -ijn, -ine en -trice (zoals *façade*, *Romein*, *grotesk*, *etiquette*, *piramide*, *authentiek*, *begijn*, *medicine* en *testatrice*) zijn leenwoorden uit het Frans. Per suffix zijn er echter ook maar 1, 2 of 3 verschillende woordtypen in het LOL-corpus te vinden (behalve van -iek, waarvan er 12 woordtypen zijn), dus het zou aan de lage frequentie van deze suffixen kunnen liggen dat er geen productieve vormen zijn gevonden. De woorden die op het suffix -ent eindigen, zijn leenwoorden uit het Frans (7 in totaal, bijvoorbeeld *correspondent* en *president*), uit het Latijn (4 in totaal, waaronder *concurrent* en *opponent*), of uit beide talen (3 in totaal: *assistent*, *descendent* en *respondent*). Ook de woorden op -((a)t)uur, 11 in totaal, zijn afkomstig uit het Frans (*signatuur*, *magistratuur*), het Latijn (*schrijftuur*, *judicatuur*) of beide (*censuur*). Bij al deze suffixen zijn er dus geen voorbeelden van productiviteit in het corpus te vinden.

Leenwoorden en productiviteit met Franse en Latijnse leenwoorden (categorie (1) en (2)): -aal, -air, -ant, -atie -e, -ees, -eur, -teur, -(i)eel, -(i)eus, -(i)teit

Van de suffixen -aal, -air, -ant, -atie -e, -(t)eur, -(i)eel, -(i)eus en -(i)teit zijn de meeste woorden direct geleend uit het Frans, maar er is ook wel enig bewijs van productiviteit in het corpus te vinden met geleende Franse of Latijnse stammen. Voor de 5 voorkomens van het suffix -ees in het corpus – *Albanees*, *Elizées*, *Genuees*, *Madoerees* en *Raguzées* – is de etymologie niet bekend. Bij *Albanees*, *Elizées* en *Genuees* kan het gaan om leenwoorden uit het Frans (aangezien deze woorden ook in het *Dictionnaire* te vinden zijn), of ze zijn gevormd op basis van de (Latijnse) geografische namen *Albanië*, *Elis* (een landstreek in de Peloponnesos) en *Genua*. Ook *Madoerees* en *Raguzées* kunnen zijn gevormd in het Nederlands op basis van de geografische namen *Madura* (een Indonesisch eiland) en *Ragusa* (een Europese stad).

Bij -aal komen 44 woorden direct uit het Frans, zoals *liberaal*, *patriarchaal* en *triviaal*. *Klassikaal* is een nieuwvorming in het Nederlands, met het Latijnse *classis/classicus* en het Franse *classique* als stam.

9 woorden met suffix -air zijn Franse leenwoorden, waaronder *arbitrair*, *militair* en *ordinair*. Van het woord *religionair* is geen etymologie te vinden, maar het woord *religionnaire* is wel in het *Dictionnaire* te vinden, dus ook van dit woord is het heel goed mogelijk dat het geleend is uit het Frans. 2 woorden, *apostillair* en *meubilair*, zijn productief gevormd: *apostillair* is volgens het WNT een quasi-Franse afleiding van het Franse *apostille*; *meubilair* is in het Nederlands gevormd naar het Franse *mobiliaire/mobilier* onder invloed van het eveneens Franse leenwoord *meubel*.

Bij -ant zijn 19 items leenwoorden uit het Frans, zoals *comparant*, *fabrikant* en *luitenant*. Leenwoorden uit het Latijn zijn *remonstrant*, *sollicitant* en *theologant*. Naast deze leenwoorden bevat het LOL-corpus 5 vormingen in het Nederlands op basis van een Franse of Latijnse wortel plus -ant. Dit zijn *adressant*, *contribuant*, *rekwestrant* en *testant*, gevormd op basis van de respectievelijke werkwoorden *adresseren*, *contribueren*, *rekwestreren* en *testeren*, alle afkomstig uit het Frans, en *rekwirant*, op basis van het uit het Latijn geleende werkwoord *rekwireren*. *Ledikant* vormt een speciaal geval, zoals ook al besproken in paragraaf 5.3.2: dit woord is in deze vorm ontstaan in het Nederlands, waarbij het suffix -ant gevormd is naar analogie van woorden als *fabrikant*. Van *disputant* en *successant* is niet bekend wat de herkomst is: het zijn waarschijnlijk geen leenwoorden uit het Frans, want deze woorden zijn niet in het *Dictionnaire* te vinden, maar

disputant zou nog wel uit het Latijn geleend kunnen zijn, net als *remonstrant*, *sollicitant* en *theologant* op basis van het tegenwoordig deelwoord van Latijn *disputare*. Bij *successant* kan dat niet het geval zijn omdat de infinitief in het Latijn op *-ere* in plaats van *-are* eindigt (*succedere*), waardoor het tegenwoordig deelwoord geen *-ant* kan bevatten. *Successant* zou daarom een Nederlandse nieuwvorming kunnen zijn op basis van Latijn *successere* of andere afleidingen als *successie*, *successeur* en dergelijke. Bij *disputant* is dit ook nog steeds een mogelijkheid.

Veruit de meeste woorden op *-atie* (103 in totaal) in het LOL-corpus zijn ontleningen uit het Frans of Latijn. Voorbeelden zijn *administratie*, *communicatie*, *fabricatie* en *reputatie*. Er zijn 2 uitzonderingen: *arguatie* en *dolatie*. *arguatie* is in het Nederlands gevormd op basis van het uit het Frans geleende werkwoord *argueren* en *dolatie* is op dezelfde manier gevormd uit het uit het Latijn geleende werkwoord *doleren*. *Fantasatie* zou ook in het Nederlands gevormd kunnen zijn op basis van het Franse *fantasie*, maar van dit woord is geen etymologie bekend en een woord als *fantasatie* of *fantasation* staat ook niet in het *Dictionnaire*.

Er zijn slechts 2 lemma's die de vrouwelijke uitgang *-e* hebben in het LOL-corpus: *comparante* en *testante*, die beide alleen worden gebruikt in de testamenten. Aangezien *testant* een nieuwvorming is in het Nederlands (zie hierboven bij de bespreking van het suffix *-ant*) moet de afleiding *testante* dus ook Nederlands zijn. Bij *comparante* is het WNT niet helemaal duidelijk over hoe de ontlening precies verlopen is: ofwel *comparante* is in zijn geheel als leenwoord uit het Frans overgenomen, ofwel het is een afleiding van *comparant*, een Frans leenwoord, waar de variant met *-e* in het Nederlands van is afgeleid.

Ook bij *-eur* en *-teur* zijn de meeste woorden, 29 in totaal, een op een overgenomen uit het Frans. Voorbeelden hiervan zijn *ambassadeur*, *gouverneur* en *successeur*. *Contraventeur* is een leenwoord uit het Latijn (*contraventor*), maar met verfransing van het suffix, dus dit woord kan geschaard worden onder de productief gevormde woorden. 2 woorden op *-eur* zijn Nederlandse afleidingen: *adviseur* en *fabrikeur*. Deze woorden zijn in het Nederlands gevormd op basis van de werkwoorden *adviseren* en *fabrikeren*, die op hun beurt leenwoorden uit het Frans zijn.

21 woorden op *-(i)eel* zijn leenwoorden uit het Frans, waaronder *crimineel*, *proportioneel* en *universeel*. Het enige woord buiten categorie (1) in het LOL-corpus is *financieel*: dit is waarschijnlijk een Nederlandse afleiding van *financiën*, dat aan het Frans of Latijn is ontleend. Het WNT is van mening dat *financieel* wel een leenwoord uit het Frans is (*financier*), maar volgens Philippa e.a. (2003–2009) heeft het Frans als bijvoeglijk

naamwoord *financier* en niet *financiel* en moet *financieel* daarom in het Nederlands gevormd zijn.

14 van de 15 woordtypen op *-(i)eus* zijn uit het Frans geleend, zoals *amoureux*, *dangereus* en *miraculeus*. Alleen *disreputatieus* kan in categorie (2) worden opgenomen. Dit is een Nederlandse vorming op basis van het Franse leenwoord *(dis)reputatie*.

Tot slot zijn er 32 Franse of Latijnse leenwoorden op *-(i)teit* in het LOL-corpus te vinden, waaronder *autoriteit*, *kwaliteit* en *universiteit*. *Admiraliteit* is het enige voorbeeld van dit suffix in het corpus dat is gevormd in het Nederlands, op basis van het Franse leenwoord *admiraal*, naar het voorbeeld van Frans *admirauté*. Overigens is het wel zo dat bij veel woorden op *-(i)teit* die in zijn geheel aan het Frans of Latijn zijn ontleend, het suffix is aangepast. De Franse vorm waaraan *kwaliteit* is ontleend, is bijvoorbeeld *qualité*.

Leenwoorden en productiviteit met leenwoorden (categorie (1), (2) en (3)): -iaan

Bij *-iaan* is van de meeste van de 5 voorkomens in het corpus de herkomst niet te vinden. *Gregoriaan(s)*, *Italiaan(s)* en *komediaan* komen waarschijnlijk rechtstreeks uit het Frans, aangezien het Frans equivalenten voor al deze woorden heeft. In het geval van *indiaan* rapporteert het WNT dat het een afleiding is van het Grieks/Latijnse woord *Indië*. *Feniaan* (een lid van een geheim Iers genootschap) tot slot is waarschijnlijk gevormd op basis van het leenwoord *fene*, dat via het Engels uit het Oudiers komt.

Leenwoorden, productiviteit met leenwoorden en productiviteit met inbeemse woorden (categorie (1), (2) en/of (3) en (4)): -age, -eren, -ier, -iet, -(er)ij/(er)ie, -ist, -ment

8 van de 13 woorden op *-age* in het LOL-corpus komen rechtstreeks uit het Frans, waaronder *avantage*, *equipage* en *voyage*. *Fabricage* is een vorming in het Nederlands met de stam *fabriek*, dat uit het Frans of Latijn afkomstig is. *Lekkage*, *tuigage* en *vrijage* zijn gevormd met een Nederlandse stam (van *lekker*, *tuig* en *vrijen*, respectievelijk) plus het Franse suffix *-age*. *Pakkage* kan volgens het WNT naar analogie van *bagage* gevormd zijn op basis van de Nederlandse stam van *pakken*, of het is een ontleening van Engels *package*. Van Veen & Van der Sijs (1997) geven Frans *pacquage* als

oorsprong van dit woord, waarmee het dus niet productief gevormd zou zijn in het Nederlands.

Veruit de meeste werkwoorden op *-eren* zijn de Nederlandse tegenhangers van Franse of Latijnse werkwoorden: slechts 11 van de 455 werkwoordtypen in het *LOL*-corpus zijn waarschijnlijk geen vormen op basis van een Frans of Latijns werkwoord. Dit zijn *dubbeleren* en *jonisseren* (van de Franse leenwoorden *dubbel* en *jouissance*), *graderen* en *legateren* (van de Latijnse leenwoorden *graad* en *legaat*), *ordonnanceren* en *protocolleren* (van de Franse leenwoorden *ordonnance/ordonnantie* en *protocol*), *stateren* (van het Franse of Latijnse leenwoord *staat*), *telegraferen* (van het Franse leenwoord *telegraaf*); daarnaast is het werkwoord *periculieren* waarschijnlijk een nieuwvorming in het Nederlands op basis van het Latijnse zelfstandig naamwoord *periculum*, maar van dit woord is geen etymologie te vinden. Er staat in elk geval geen Franse tegenhanger van *periculieren* in het *Dictionnaire*. Het enige woord in categorie (4) is *waarderen* van het Nederlandse woord *waarde*. *Redeneren* zou ook een Nederlandse basis kunnen hebben (het Middelnederlandse werkwoord *redenen*), of het is gevormd naar het Franse werkwoord *raisonner*.

Bij de overige werkwoorden, die dus corresponderen met een Frans of Latijns werkwoord, moet wel opgemerkt worden dat strikt genomen geen enkel werkwoord een op een overgenomen is. Bij de werkwoorden die op *-er* eindigen in het Frans, is de Nederlandse infinitiefuitgang *-en* bij al deze werkwoorden aan de *-er*-uitgang toegevoegd. Er zijn echter ook een aantal werkwoorden uit het Frans geleend die in het Nederlands het suffix *-eren* hebben, maar die in het Frans niet op *-er*, maar op *-ir* of *-re* eindigen. Er zijn 15 werkwoorden in het corpus te vinden die in het Frans corresponderen met een werkwoord op *-ir* en 5 die in het Frans op *-re* eindigen; voorbeelden zijn *diverteren* en *sorteren* van Frans *divertir* en *sortir* en *debatteren* en *pretenderen* van Frans *débattre* en *pretendre*. Bij de overname van deze werkwoorden moet dus strikt genomen ook sprake zijn geweest van productiviteit van het suffix *-eren* in het Nederlands.

Werkwoorden die uit het Latijn geleend zijn, hebben in het Latijn de uitgangen *-ere* (waarbij de eerste *e* zowel lang als kort kan zijn), *-are* en *-ire*. Ook deze uitgangen moeten dus in het Nederlands vervangen zijn door *-eren*. Daarnaast is het bij sommige woorden niet helemaal duidelijk of die teruggaan op het werkwoord of op een zelfstandig naamwoord. Bij het woord *dediceren* zegt het *WNT* bijvoorbeeld dat dit ofwel gevormd is uit het Latijnse werkwoord *dedicare*, ofwel een afleiding is van *dedicatie* op basis van andere woordparen op *-atie* en *-eren*. Hoe dan ook moet bij

de vorming van de Nederlandse werkwoorden wel op grotere schaal sprake geweest zijn van het productieve gebruik van het suffix *-eren* dan alleen bij de 11 werkwoorden die hierboven zijn gegeven.

De meeste woorden op *-ier* (14 van de in totaal 25) zijn leenwoorden uit het Frans. Enkele voorbeelden zijn *koerier*, *marinier* en *particulier*. *Koetsier* is waarschijnlijk een vorming in het Nederlands op basis van *koets*, dat is ontleend aan Duits *Kutsche*, dat het uit het Hongaars heeft; dit woord valt dus in categorie (3). Er zijn ook items aanwezig in het corpus die met Nederlandse stammen zijn gevormd (categorie (4)): *bellebaardier*, *hovenier*, *kruidenier*, *warmoezïer* en *winkelier*. Het woord *leverancier* komt ook uitsluitend in het Nederlands voor: het is een afleiding van het eveneens uitsluitend Nederlandse woord *leverantie*, dat op zijn beurt afgeleid is van *leveren*, een werkwoord dat ontleend is aan Frans *livrer*.

Onder het suffix *-ier* vallen ook 4 voorkomens waarbij het suffix is ontstaan door een vervorming van het oorspronkelijke woord. Allereerst is *Arabier* eigenlijk *Arabië* + *-er*, maar de afleiding wordt uitgesproken (en geschreven) als *Arab* + *-ier*. *Drapenier* komt van het werkwoord *drapenieren*, waarbij de *-ier* ten onrechte als het suffix *-ier* werd opgevat (eigenlijk moet de vorm *drapenierder* zijn). *Rentenier* was vroeger *rentenaar* of *rentener*, maar de oorspronkelijke suffixen zijn waarschijnlijk onder invloed van *rentier* veranderd in *-ier*. *Rentier* is een leenwoord uit het Frans; *rentenaar*/*rentener*/*rentenier* is een afleiding van *rente*, dat zelf een leenwoord uit het Latijn of Frans is. *Thesaurier* tot slot is vervormd op basis van andere woorden op *-ier*; het komt van Latijn *thesaurarius*. Ook van deze woorden kan gezegd worden dat die in het Nederlands gevormd zijn.

Bij het suffix *-iet* is er 1 Frans leenwoord (*kosmopoliet*), 1 nieuwvorming in het Nederlands op basis van een Latijns leenwoord (*Israëliet*) en 1 nieuwvorming in het Nederlands op basis van een Nederlandse stam (*mennoniet*) te vinden. Het vierde en laatste voorkomen van *-iet* in het corpus, *celliet*, is mogelijk ook een nieuwvorming in het Nederlands op basis van het Latijnse leenwoord *cel*, maar van dit woord is geen etymologie te vinden. Het woord komt ook niet voor in het *Dictionnaire*.

Alle woorden op *-(er)ie*, 31 in totaal, zijn leenwoorden uit het Frans of Latijn. Voorbeelden zijn *academie*, *draperie*, *epidemie*, *filosofie*, *memorie* en *pedanterie*. De woorden op *-(er)ij* die in het corpus voorkomen, zijn juist bijna allemaal woorden op basis van een Nederlandse stam: 34 van de in totaal 50 woorden op *-(er)ij*. Dit zijn onder andere *bakkerij*, *drukkerij*, *dwingelandij*, *rederij* en *ververij*. *Alchemisterij*, *brasserij*, *meesterij*, *meierij*,

posterij, *ruiterij*, *slavernij*, *veinzerij* en *voogdij* zijn gevormd op basis van Romaanse leenwoorden (*brassen*, *meester* en *post* uit het Frans en *alchemist*, *meier*, *ruiter*, *slaaf*, *veinzen* en *voogd* uit het Latijn). *Slachterij* is gevormd op basis van het Duitse leenwoord *slachten*. *Muiterij* is afgeleid van het Middelnederlandse werkwoord *muiten*, dat van het zelfstandig naamwoord *meute* komt, dat een Frans leenwoord was. *Batterij*, *galerij* en *partij* (wellicht ook *posterij*) zijn Franse leenwoorden; *abdij* komt uit het Latijn en van *conflerij* is de etymologie niet bekend.

Van de 9 woorden die op *-ist* of *-iest* eindigen in het LOL-corpus, kan van 5 (*academist*, *artiest*, *carlist*, *organist* en *orleanist*) met zekerheid gezegd worden dat deze uit het Frans (of Latijn) zijn geleend. *Artillerist* valt in categorie (2): het is een Nederlandse afleiding van het Franse leenwoord *artillerie*. *Bloemist*, *kamerist* en *mennonist* zijn afleidingen op basis van een Nederlandse stam (*mennonist* komt van de Friese/Nederlandse naam *Menno*, die verwijst naar de Friese kerkhervormer Menno Simons).

Bij *-ment* zijn de meeste woorden (53 van de 55) direct afkomstig uit het Latijn of Frans, bijvoorbeeld *arrivement*, *bombardement*, *fundament* en *raisonnement*. *Faillissement* is het enige woord in categorie (2): dit is een Nederlandse vorming op basis van de Franse stam *failliss-* (van het Franse werkwoord *faillir*). Het enige woord op *-ment* op basis van een Nederlandse stam, en daarmee het enige woord in categorie (4), is *dreigement*.

Productiviteit met leenwoorden en inbeemse woorden (categorie (2), (3) en (4)): -es(se)

Alle 6 de woordtypen met het suffix *-es* in het LOL-corpus (*dienares*, *meesteres*, *poorteres*, *prinses*, *regentes* en *toonderes*) zijn waarschijnlijk productief gevormd in het Nederlands. *Prinses* en *regentes* zijn beide waarschijnlijk afleidingen van een Frans leenwoord (*prins* en *regent*). *Prinses* is weliswaar in zijn geheel geleend uit het Frans, maar volgens het WNT werd dit woord ook opgevat als een afleiding van *prins*; de alternatieve Middelnederlandse vorm *princersse* zou op deze afleiding wijzen. *Meesteres* is een afleiding van *meester*, dat ontleend is aan een Romaanse vorm. *Dienares*, *poorteres* en *toonderes* zijn combinaties van een Nederlandse stam en het suffix *-es*. Hoewel het woord *poort* oorspronkelijk een leenwoord uit het Latijn is, is *poorter*, de basis voor het woord *poorteres*, een Nederlandse afleiding.

Productiviteit met inbeemse woorden (categorie (4)): -aard/-erd, -lei

Volgens Van der Sijs (2005) worden de suffixen *-aard* en *-erd* gebruikt voor afleidingen van Nederlandse stammen. In het *LOL*-corpus komen 4 woordtypen voor met *-aard* (*-erd* komt niet voor), waarvan er 3 met zekerheid zijn gevormd met een Nederlandse stam: *dronkaard*, *gewelderaard* en *grijsaard*. *Spanjaard* is echter gevormd op basis van het woord *Spanje*, dat een leenwoord uit het Frans kan zijn. Alle 4 de woorden op *-lei* in het corpus behoren tot categorie (4): *allerlei*, *generlei*, *velerlei*, *enigerlei*.

Twee derde van de suffixen (22 van de 33) die oorspronkelijk uit het Frans komen en in het *LOL*-corpus voorkomen, laten in het Nederlands dus (in meer of mindere mate) productiviteit zien. Van de 1.012 unieke woorden met een leensuffix in het corpus zijn er 103 die zeer waarschijnlijk productief gevormd zijn in het Nederlands. Daarnaast zijn er ook nog 12 woordtypen die mogelijk in het Nederlands zijn gevormd, maar waarvan de etymologische woordenboeken niet voldoende uitsluitsel geven, wat bijvoorbeeld het geval is bij de woorden met het leensuffix *-ees*. In het beste geval zijn er dus 115 productief gevormde typen in het *LOL*-corpus aanwezig, oftewel 11 procent van het totale aantal woordtypen met een leensuffix. De meeste woorden in het *LOL*-corpus die een leensuffix bevatten zijn dus in zijn geheel leenwoorden, maar het feit dat veel suffixen wel productief gebruikt kunnen worden, geeft aan dat deze suffixen deel van de Nederlandse morfologie (en daarmee van de Nederlandse grammatica) uit zijn gaan maken. De invloed van het Frans op het Nederlands strekte dus verder dan alleen het overnemen van woorden: met deze geleende woorden kwamen ook nieuwe morfologische elementen de taal binnen die vervolgens in het grammaticale systeem van het Nederlands werden opgenomen en gebruikt konden worden om nieuwe woorden mee te vormen die niet in het Frans voorkwamen. Het bovenstaande overzicht maakt wel duidelijk dat het per suffix verschilt hoe sterk het in de Nederlandse taal is geïntegreerd: sommige suffixen (*-aard*, *-es* en *-lei*) komen in het corpus bijvoorbeeld uitsluitend voor in woorden die in het Nederlands gevormd zijn, terwijl andere woorden maar een zeer lage mate van productiviteit laten zien. *-aal* bijvoorbeeld komt ruim 40 keer voor in een leenwoord in het corpus en slechts 1 keer in een nieuwvorming. Bij 11 suffixen is er zelfs helemaal geen sprake van productiviteit in het corpus. Dit hoeft niet te betekenen dat deze suffixen daadwerkelijk niet productief

gebruikt kunnen worden: het kan ook toeval zijn dat er geen Nederlandse nieuwvorming in het corpus te vinden is. De meeste van deze suffixen, zoals *-ade*, *-esk*, *-ette*, *-ide* en *-ine*, zijn ook zo zeldzaam in het corpus dat de kans klein is dat precies de voorkomens die in het corpus voorkomen nieuwvormingen zijn. Van der Sijs (2005) geeft bij sommige van deze suffixen wel voorbeelden van in het Nederlands gevormde woorden, zoals *soldatesk* en *wasserette*. In elk geval kan op basis van de corpusanalyse van de meeste suffixen worden vastgesteld dat deze deel zijn geworden van de Nederlandse suffixinventaris, waarmee het Frans dus enige invloed heeft gehad op deze morfologische categorie van het Nederlands.

6.4 Besluit

In dit en het vorige hoofdstuk is onderzocht wat de invloed van het Frans op de Nederlandse morfologie is geweest door het gebruik te analyseren van suffixen die oorspronkelijk uit het Frans komen, via leenwoorden in de Nederlandse taal terecht zijn gekomen en daar productief gebruikt kunnen worden. In totaal zijn 37 suffixen meegenomen in het onderzoek die volgens Van der Sijs (2005) uit het Frans komen. Enkele suffixen, waaronder *-eren*, *-ment* en *-atie*, kunnen echter naast het Frans ook door het Latijn beïnvloed zijn.

In het vorige hoofdstuk liet de analyse van de type- en tokenfrequenties in het *LOL*-corpus als geheel zien dat het gebruik van leensuffixen vanaf de zestiende eeuw toeneemt en zijn hoogtepunt bereikt in de eerste helft van de achttiende eeuw, om vervolgens met name in de negentiende eeuw af te nemen tot ongeveer het niveau van de zestiende eeuw. Dit algemene beeld blijkt echter niet te gelden voor alle afzonderlijke domeinen die zijn gerepresenteerd in het *LOL*-corpus. Met name in de domeinen Academie en Liefdadigheid is een duidelijke toename in de zestiende (en voor het Liefdadigheidsdomein ook in de zeventiende en achttiende eeuw) en vervolgens een afname in de negentiende eeuw te zien in het gebruik van uit het Frans afkomstige suffixen, maar in de overige domeinen blijft het suffixgebruik relatief stabiel door de eeuwen heen. De tokenfrequenties in de domeinen Academie en Liefdadigheid zijn echter veel hoger dan in de andere domeinen, wat waarschijnlijk het algemene beeld van de leensuffixen (waarin de resultaten alleen zijn uitgesplitst naar periode en niet naar domein) in hoge mate heeft beïnvloed. Wanneer naar de typefrequenties

wordt gekeken, is Academie echter het enige domein dat een beduidend hoger aantal woordtypen met een leensuffix laat zien dan de andere domeinen, inclusief Liefdadigheid.

Sommige van de afzonderlijke leensuffixen die zijn meegenomen in het onderzoek zijn helemaal niet aangetroffen in het corpus, of komen slechts een of enkele keren voor, maar er zijn ook suffixen die opvallen door hun hoge frequentie of door de frequentieverschillen tussen domeinen. *-eren* is verreweg het meest voorkomende leensuffix in het hele *LOL*-corpus en ook in alle domeinen afzonderlijk. Daarnaast zijn *-atie* en *-(er)ij/(er)ie* zeer frequent. Suffixen als *-iaan*, *-iet* en *-age* zijn dan weer zeer infrequent in alle domeinen, terwijl bijvoorbeeld *-(i)teit*, *-trive* en *-ier* in een specifiek domein zeer frequent zijn (in de domeinen Academie, Liefdadigheid en Publieke Opinie, respectievelijk) en in de andere domeinen niet. Het gebruik van bepaalde leensuffixen lijkt dus deels afhankelijk te zijn van het sociale domein.

Wanneer naar de semantiek van de woorden wordt gekeken die een oorspronkelijk Frans suffix bevatten, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen vakterminologie en woorden die tot de algemene woordenschat behoren, dan blijkt dat er geen suffixen zijn die uitsluitend voor vakterminologie worden gebruikt, maar wel enkele (*-aard*, *-lei*, *-ees*, *-ein* en *-iaan*) die alleen in algemeen taalgebruik voorkomen. In de teksten van de domeinen Academie, Economie, Liefdadigheid en Religie komen wel veel terminologische woorden voor die veelal betrekking hebben op ambtelijke of juridische taal, zoals *comparant*, *solemneel* en *sisteren*. Meer dan de helft van alle woorden met een Frans suffix in het *LOL*-corpus is echter aangemerkt als algemene woordenschat. Het Frans heeft dus, wat de woorden met een Frans leensuffix betreft, zowel invloed gehad op de vakterminologie voor administratieve en juridische zaken als op de algemene Nederlandse woordenschat.

Het feit dat de leensuffixen die hier zijn onderzocht ook daadwerkelijk deel uitmaken van de Nederlandse morfologie en dus kunnen worden ingezet voor woordvorming in het Nederlands, komt tot uiting in de voorkomens in het *LOL*-corpus van woorden die een Frans suffix bevatten, maar die niet uit het Frans zijn geleend. Het kan hierbij gaan om nieuwvormingen in het Nederlands op basis van een Franse stam, zoals *faillissement*, op basis van een stam uit een andere taal, zoals *koetsier* van het Duitse leenwoord *koets*, of op basis van een Nederlands woord, zoals *bloemist*. Vaak komt dit echter niet voor: bijna negentig procent van de gevonden woorden die een uit het Frans geleend suffix bevatten, zijn Franse leenwoorden. Op basis van deze corpusanalyse lijkt

het er dus op dat de Franse leensuffixen slechts beperkt ingezet werden bij woordvorming in het Nederlands.

Wat er dus kan worden geconcludeerd over de invloed van het Frans op het Nederlands op basis van het leensuffixonderzoek, is dat het hoogtepunt van de invloed van het Frans op het Nederlands in de eerste helft van de achttiende eeuw ligt, aangezien de token- en typefrequenties van de leensuffixen in deze periode het hoogst zijn. De mate van invloed van het Frans is echter wel afhankelijk van het sociale domein: in administratieve domeinen komen meer leensuffixen voor dan in niet-administratieve domeinen. Met name Academie en Liefdadigheid lijken meer invloed van het Frans te hebben ondergaan dan de andere domeinen wat het totale aantal leensuffixen betreft. Als wordt gekeken naar het aantal woordtypen met een leensuffix, dan heeft het Frans de Academie het meest beïnvloed, aangezien in dit domein de meeste variatie in het aantal woordtypen met een leensuffix te vinden is. Ondanks de hoge frequenties van Franse leensuffixen in de administratieve domeinen, heeft het Frans niet alleen invloed gehad op de terminologische woordenschat die in dat deel van de samenleving werd gebezigd: er zijn naast vaktermen ook veel woorden met een Frans leensuffix die tot het algemene taalgebruik kunnen worden gerekend. De integratie van de leensuffixen in de Nederlandse morfologie lijkt echter beperkt, aangezien veruit de meeste woorden met een leensuffix in zijn geheel leenwoorden uit het Frans zijn. Voor een derde van de onderzochte leensuffixen waren er zelfs alleen maar leenwoorden te vinden in het *LOL*-corpus. Bij deze woorden zit de invloed op het Nederlandse taalgebruik niet zozeer op het niveau van de morfologie, maar op dat van het lexicon. De invloed van Franse leenwoorden op de Nederlandse woordenschat is het onderwerp van de volgende drie hoofdstukken.